

на виїзне засідання нашого відділення після старого нового року. Перед містом, близько селища «Митниця» нас зустріли господарі з щедрівками і т.п. Чую, хтось так на бубні гарно вибиває. Я очам своїм не повірила – Іван Андрійович. На всі руки майстер був. А все це від серця, я б сказала, від української душі. Пісня, яку виконує Степан Гіга, зокрема її приспів, як про нього:

«На могилі моїй посадить молоду яворину
І не плаче за мною, за мною заплаче рідня,
Я любив Вас усіх, а найбільше любив Україну,
Певно, в цьому і є та найважча провина моя».

Слава і хвала нинішньому колективу Інституту, його директрисі доктору педагогічних наук, професору Лук'яновій Ларисі Борисівні, які продовжують науково-педагогічні традиції, закладені Іваном Андрійовичем, Інституту присвоєно його ім'я.

Козубцов І.М.,
*доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу теорії і практики педагогічної освіти
ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України
<https://orcid.org/0000-0002-7309-4365>*

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ОКРЕМИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗДОБУВАЧАМ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Система освіти України з 24 лютого 2022 р., як і вся країна, функціонує в екстремальних умовах. Особливістю цього періоду є необхідність поєднання виконання важливих завдань, що тягнуться з минулого та потребують свого логічного завершення з актуальними завданнями, спричиненими війною та завданнями, які визначатимуть перспективу подальшого розвитку системи вищої освіти. В результаті перед системою вищої освіти з'явилися нові виклики (Освіта України в умовах воєнного стану, 2022, с. 163):

1. Пошкодження та руйнування інфраструктури, приміщень закладів вищої освіти (ЗВО), втрата ними освітнього й дослідницького обладнання.
2. Значні втрати кадрового складу ЗВО, контингенту абітурієнтів/студентів, які вимушені переміщуватися до безпечніших регіонів країни й за кордон (у т. ч. на навчання за кордоном).

Наразі продовжується військова агресія, тож потрібно адаптуватися до реалії війни за якої необхідно продовжувати освітній процес з підготовки здобувачів вищої освіти для потреб національної економіки. Дієвою особою був і лишається викладач. До існуючої проблеми освітнього процесу з вибору педагогічних технологій навчання (Ліщина, Козубцов, & Козубцова, 2021) додалась невизначеність в організації

освітнього процесу. Таким чином, у визначений розкладом занять 2 академічні години викладач не лише повноцінний актор, але відповідає за дотримання режиму збереження життя здобувачів за умови надходження сигналу оповіщення про повітряну тривогу. Це вимагає зосередження основної уваги не лише освітніх управлінців на створенні безпечних умов для перебування в закладах освіти, але і викладачеві, адже головним пріоритетом є життя і здоров'я кожного учасника освітнього процесу, а найважливішою метою педагогічної діяльності в умовах війни – перетворення кожного закладу освіти на територію безпеки. І хоча методичним відділом МОН України розроблено чотири моделі організації навчання: за очною, дистанційною, змішаною та індивідуальною формами (екстернат або сімейна форма) (Освіта України в умовах воєнного стану, 2022, с. 43), вони повністю не вирішують зазначену проблему.

З точки зору нашого дослідження цікавим є інформаційно-аналітичний збірник «Освіта України в умовах воєнного стану» (Освіта України в умовах воєнного стану, 2022), де узагальнено сучасний стан освіти України в умовах воєнного стану. Однак поза уваги авторів залишилось чимало актуальних проблем, які набувають особливого значення в умовах воєнного стану, а саме викладацької (науково-педагогічної) діяльності. Перші практичні пропозиції від викладачів щодо організації освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні обговорені в контексті всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні, 2022). Незважаючи на повномасштабну війну, більша частина науковців не лише не покинули територію України, хоча була така можливість, а навпаки власним прикладом боронили на науковому фронті (С.С. Забара).

Отже, метою доповіді є апробація методики викладання навчальних дисциплін здобувачам вищої освіти як єдиного засобу на шляху забезпечення якісної освіти в умовах воєнного часу.

Суттєва автономія навчального закладу забезпечена Законом України «Про вищу освіту», дозволяє своєчасно та динамічно адаптувати навчальний процес до умов сьогодення (Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні, 2022 с. 30). Ми вже мали змогу в цьому пересвідчитись під час пандемії COVID-19, коли ЗВО переходили на дистанційну чи змішані форми навчання. Саме завдяки набутим протягом останніх двох років напрацюванням за даним графіком роботи, зараз вуз може забезпечити виконання навчальної програми. Дистанційні чи змішані форми навчання в умовах воєнного стану стали не альтернативою, а виробничою необхідністю. За даних обставин дистанційне забезпечення навчального процесу буде залежати лише від наявності онлайн доступу до мережі інтернет, який зазвичай, наявний на території, де активні бойові дії не проводяться. Даний підхід дозволить зберегти кадровий потенціал, зв'язок зі студентами, а головне, максимально убезпечити його учасників.

Розглянемо сутність методики викладання навчальних дисциплін здобувачам вищої освіти в умовах воєнного часу. Її обмеженням у

застосуванні у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) лише за умови повної відсутності в навчальному матеріалі інформації з обмеженим доступом. В цьому полягає феномен між ВВНЗ та ЗВО, а отже і застосування дистанційної форми навчання.

Обов'язковим елементом успішного засвоєння навчального матеріалу освітніх компонентів здобувачів вищої освіти є комбінування форм проведення занять. Слід зазначити, що на разі вибір педагогічних технологій навчання є ключовою проблемою суто викладача – суб'єкта освітнього процесу (Ліщина, Козубцов, & Козубцова, 2021). Одночасно відсутність рекомендацій щодо формалізації у їх виборі, розширює ступінь свободи педагогічної майстерності лектора у творчому пошуку і експериментуванню. Скорочення аудиторного часу (лекцій, практик / семінарів, лабораторних занять) внаслідок повітряної тривоги призводить до порушення логіки навчального процесу. Для забезпечення збалансованості пропонується змішане навчання за технологією «випереджаючого навчання» (Nechkina, 1984; Лісенкова, 1988) або «перевернутий клас» (Bergmann, & Sams, 2012). Схема реалізації навчального процесу при перенесенні лекцій в електронне середовищі подано на рис. 1.

За розробленої методики, лекційний курс навчальної дисципліни видається здобувачам завчасно на опрацювання до аудиторних (дистанційно-сеансових) занять. На плановому аудиторному (сеансі дистанційного) занятті відбувається обговорення і уточнення лекційного матеріалу. Методика потребує подальшого удосконалення у разі необхідності проведення лабораторних чи практичних занять із використанням стаціонарного обладнання ЗВО і не можливе її відпрацювання в домашніх умовах.

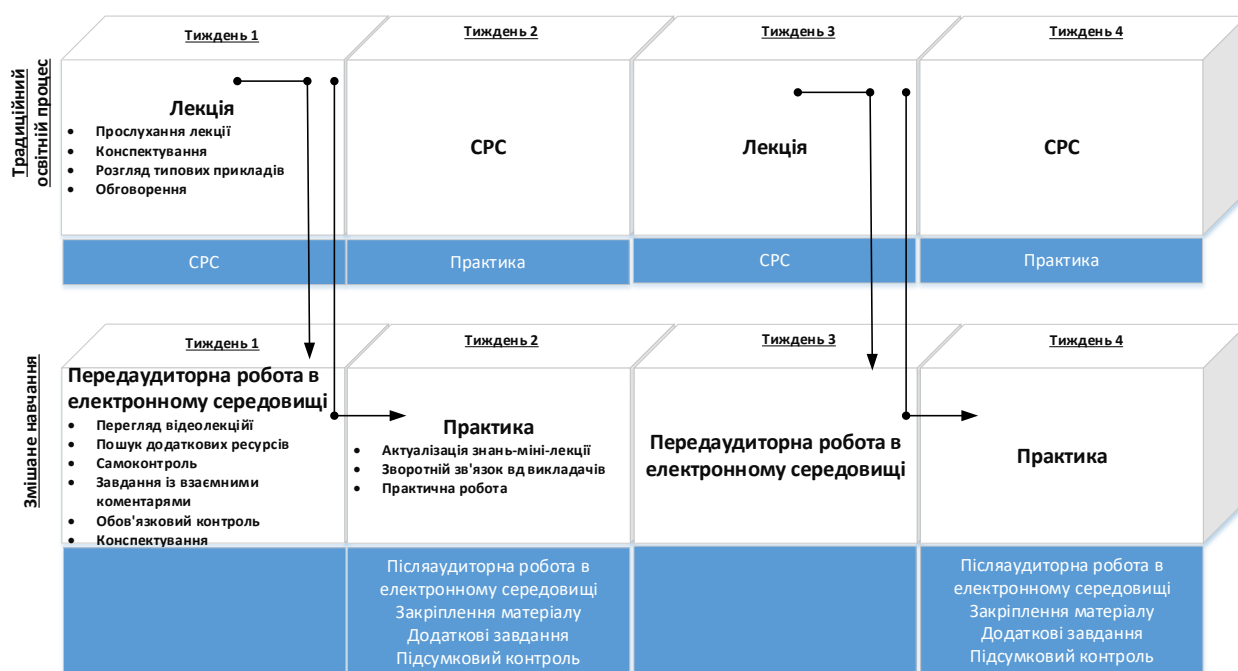

Рис. 1 Схема реалізації навчального процесу

Таким чином, застосування дистанційної форми навчання та навчання на випередження дозволить не лише забезпечити виконання навчального плану з опанування освітньої компоненти, а й максимально забезпечити можливості студентів зі збереження життя і здоров'я в умовах війни.

Список використаних джерел:

- Лісенкова, С.М. (1988). *Методом випереджувального навчання: книга для вчителя: з досвіду роботи*. М.: Просвітництво.
- Ліщина, В., Козубцов, І., & Козубцова, Л. (2021). *Вибір педагогічних технологій навчання як ключова проблема викладач – суб'єкта освітнього процесу*. Міжнародна науково-методична конференція «Інноваційні технології у військовій освіті», (Одеса, 25 червня). Військова академія, 225-226.
- Освіта України в умовах воєнного стану (2022)*. Інформаційно-аналітичний збірник. К.: Інститут освітньої аналітики.
- Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні (2022)*. Матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, (Одеса, 3 травня – 13 червня). Видавничий дім «Гельветика».
- Bergmann, J., & Sams, A. (2012). *Flip your classroom: reach every student in every class every day*. Washington, DC: International Society for Technology in Education.
- Nechkina, M. (1984). *Increasing the effectiveness of a lesson*. Communist (2), pp. 51.

Кришінець-Андялошій К.О.,
заступник начальника відділу освіти, культури,
молоді і спорту Мукачівської міської ради (м. Мукачево)
<https://orcid.org/0000-0003-2610-9277>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стратегія «навчання впродовж усього життя» визначила нову методологію підготовки педагогічних кадрів, в основі якої максимальна орієнтація на варіативність у реалізації компетентнісної моделі, що повною мірою відображає запити економіки, заснованої на знаннях та передових інформаційно-трансформаційних технологіях професійної діяльності. Завдання, які стоять перед педагогічними кадрами, значно ускладнилися та вимагають розвитку компетенцій діалогової взаємодії з учнями, готовності до професійної творчості, а також прояву особистісних якостей. Значно розширилося коло актуальних педагогічних завдань, які не обмежуються лише навчальною аудиторією та регламентованим у часі процесом «трансляції» знань, а враховують спектр питань проектування,